

NAZAR ESHONQULNING “QORA KITOB”I

Niyozmatova Abdullajon

Furqat tumani, IM o‘qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada Nazar Eshonqulning “Qora kitob”i har jihatdan tahlil qilinib, qahramonlar xarakteri asar nomi asosida ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: qissa, bosh qahramon, ramz, “iblis kitobi”

Аннотация

В статье «Черная книга» Назара Эшангула анализируется со всех сторон, а также раскрываются характеры героев исходя из названия произведения.

Ключевые слова: сюжет, главный герой, символ, «книга дьявола»

Abstract

In the article, Nazar Eshanqul's "Qora kitob" is analyzed from all aspects, and the character of the characters is revealed based on the title of the work.

Keywords: story, main character, symbol, "devil's book".

Bugungi mustaqil O‘zbekiston har taraflama o‘z yo‘lida ilgarilab bormoqda. Davr o‘zgardi. Ijtimoiy munosabatlar, ishlab chiqarish, sivilizatsiya va insonning ruhiy, nafaqat ruhiy, balki ongini ham boyituvchi adabiyot ham o‘zgarishlar davriga kirdi. Bu davr adabiyoti endilikda ko‘p hollarda inson his tuyg‘ulariga ta’sir etib, uning Alloh tomonidan yaratilgan eng oliy a’zosi – ongiga ta’sir ko’rsata boshladi. Hozirgi zamon adabiyoti ijodkorlari ham o‘z navbatida insonning ongiga, uning ruhiy dunyosiga chuqur kirib bora oladigan asarlar yaratishda davom etmoqdalar.

Ushbu asarlar insonlarni ma’naviy jihatdan tubanlashib ketgan qalblarini, ularning qashshoqlashib borayotgan hissiyotlarini yana o‘z asl holiga keltirishga urinayotgan mo’jaz namunalardir. Shunday go’zal asarlardan biri Nazar Eshonqulning “Qora kitob” qissasidir.

Alloh Taolo inson bolalarini o‘zini sevish uchun yaratgan. Mo’jizalarning oliysi bo’lgan vujudimiz o‘z yaratganiga itoat etib ibodat sari yuzlanmas ekan, bunday

vujud egasi, albatta, zavolga yuz tutishga, baxtsiz holda o'z umrini o'tkazishga va iymon ne'mati allaqachon tashlab ketgan qalb ila jonini Haqqa topshirishga majbur. Ushbu qissada muallif bizga bermoqchi bo'lgan asl haqiqat mana shu emasmi?! Birgina qaror, birgina o'z yo'rig'idan chiqib, o'zganing yo'rig'iga, yoki yovuzlik yo'lga yurish... Tangri Taolo izmini bir marotaba bajarmagan bir vaqtlar farishtalarning ulug'i bo'lgan shayton Allohga osiy bo'ldi va shaytoni mal'un deya la'natlandi. Alloh dargohidan quvilgan shayton qiyomatga qadar inson bolalarini yo'ldan chiqarishga qaror berdi. Endi o'ylab ko'raylik, Odam Ato va Momo Havo onamiz ham birgina xatolari, birgina man qilingan ishni bajarganliklari tufayli Jannatdan quvilgan edi. Biz bugungi kundagi insoniyat esa shuncha xatolarimiz tufayli u yerga qaytib ko'tarila olamizmi? Nafsimizni jilovlab o'ziga tomon yuzlana olamizmi? Yozuvchi aytganidek savollar juda ko'p, javoblar esa yer ostiga ko'milib ketgan.

Nazar Eshonqul kichkinagina qissasida inson qalbining g'alayonini shu darajada chuqur ifodalay olganki, bunday asar yozish kamdan-kam insonlargagina nasib etadi. Qissa bir kichkinagina "xiyobon" unda birgina "so'zlamaydigan tinglovchi" va unga o'z hayot yo'lini gapirib berayotgan bosh qahramon nutqi bilan boshlanadi. Bosh qahramon o'z hayot yo'lini, bolaligini, bir cho'qqi soqol orqasidan ergashib xaroba bir uyga kirgani va uning "qora kitob"ini o'g'irlab qochganini aytib beradi. Negadir ushbu kitobni o'qigan sari ishlarining yurishganini, bu kitobdagi oyatlar go'yoki butun dunyoni o'zgartirish uchun bitilgan so'zlar ekanligini anglab boradi. Dunyoni ostin-ustun qilib o'zgartirmoqchi, butun dunyoni shu kitob qoidalari bo'yicha tarbiyalashga urinib ko'rmoqchi bo'ladi, hatto o'z talabalariga ushbu kitob yuzasidan ma'ruzalar o'tadi va ularni ham ushbu kitobga oshufta qilib qo'yadi. Ammo yillar o'tgani sayin bu kitob uning hayotini zaharlaganini, nafaqat, o'z kelajagini, balki farzandlarining, atrofdagilarning ham hayotini barbod etganini ko'radi.

Ijodkor kichkinagina xiyobon ramzi orqali inson ko'ngliga ishora etadi. Insonning o'z ko'ngli bilan bo'lgan savol-javobigina asl suddir, chunki bunda hech qachon yolg'on javob bera olmaydi: "Jinoyatchi men yig'lab yubordi –ko'nglim supasida shunday ulug' sud bo'lib o'tdi. Aslida eng oliy jazoni ko'ngilning o'zigina chiqara oladi". Bu ko'ngilga birodar deb murojaat qilishida ham, uning eng yaqin tinglovchisi faqatgina ko'ngli bo'lishi mumkinligi, uning eng yaqin, o'z dardini ayta olishi mumkin bo'lgan narsasi ko'ngil ekanligi haqida ham chuqur o'ylab ko'rish

mumkin. Endi bu ko'ngil (muallif fikricha, xiyobon) ning "qora kitob" ga oshuftaligi va bu orqali barbod etilgan butun hayot.

Ushbu qissadagi "qora kitob" bu – ehtimol, o'zgalarning yomon, insoniyatga o'zini go'zal ko'rsatib, butun dunyoni jar yoqasiga keltirib qo'ygan g'oyalaridir, balki bu bosh qahramonning, nafaqat bosh qahramonning, balki butun insoniyatning yovuzliklaridir. Balki Odam Ato tufayli naslimiz qonida oqayotgan ta'qiq mevasidir. Buni ko'p hollarda biz belgilay olmaymiz. Ozgina yaqin kelishimiz mumkin xolos. Ammo mana shu "qora kitob" bir ko'ngilga in qurib butun uning dunyosini barbod qildi. Farzandlarini ham mana shu yovuzliklar ichra ulg'aytirdi, ammo bu yovuzlik avval o'g'illarini, so'ng esa jondan sevgan qizini o'z domiga tortdi va ularning jonlari ham bu "qora kitob" tomonidan barbod etildi.

"Qora kitob" kimning kitobi edi. Bu – iblisning kitobi edi. Dunyodagi barcha manfur g'oyalar targ'ibotchilari, insonlarni yo'ldan chiqarib, ularni yovuzlikka, o'z Vatanini sotishga, o'zgalar haq-huquqlarini poymol etishga qaratilgan g'oya mualliflari asl iblislardir. Ularning kitoblari, qilmishlari yozilgan yo'riqnomalari esa "qora kitob"dir.

Ular dunyoni o'zgartiramiz deb uni jar yoqasiga olib kelmoqdalar, butun insoniyatni esa Haq yo'lidan og'dirishga urinmoqdalar. Har bir yovuzlik bilan limmo-lim to'lgan, iymon, yaxshilik ne'matidan bebahra bo'lgan qalblar –asl "qora kitob"dir. Qahramon tilidan aytilgan so'zlarga qarang: "Taqsirim, men sizga bir narsani aytib qo'yay: bu gapni dunyoni o'zgartirmoqchi bo'lib oxirida nest-u zabun bo'lgan kichik bir odamning katta xulosalari deb qabul qiling .

Asbob buzilsa, uni yaratgan ustaga olib borib tuzatamiz. Odamzotning ham qalbini uni yaratgan ustagina tuzata oladi. Kim ustalikka da'vogar bo'lsa, kim uni men tuzataman desa, uni faqat yana ham ko'proq vayron qilishga olib keladi. Har kim o'zi yaratgan narsaga ustalik qilgani ma'qul. Insoniyatning "qora kitob"ini ham faqat Tangrigina tuzata olishi mumkin. Allaqachon xarobaga aylangan qalblarni obod etish faqat uning qo'lidangina keladi. "Odamning qalbidagi imorati xaroba bo'lsa, uning o'likdan farqi qolmaydi.

Chindan odamning qalb qo'rg'oni Allohga bo'lgan ishq bilan ziynatlanmas, yaxshiliklarga, ezguliklarga to'lmas ekan, bunday qalb bilan o'likning orasida farq yo'qdir. Muallif qisqagina qissasida inson qalbining kurash jarayonlarini maxorat va zukkolik bilan ko'rsata olgan va insonlarni ma'naviy, ma'rifiy, qalban yetuk bo'lishga davat etgan. Qissa har tomonlama bugungi insoniyat uchun kitob javonidagi eng ardoqli kitoblardan biri bo'la oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Nazar Eshonqul. “Urush odamlari”, Yangi nashr. Toshkent –2019.
2. Ulug’ov A. “O’zgarayotgan adabiyot manzaralari” Sharq yulduzi .1998.
3. Nazar Eshonqul “Ufq ortidagi quyosh” To’plam,1994.
4. Internet ma’lumotlari: Ziyouz.com

